

УДК [821.161.3:15]Я.Колас

ПСІХАЛАГІЧНЫ АСПЕКТ У ТВОРЧАСЦІ ЯКУБА КОЛАСА

Д. А. Казлова,
аспірант кафедры беларускай
літаратуры і культуры БДПУ

Паступіў у рэдакцыю 27.02.17.

UDC [821.161.3:15]Я.Колас

PSYCHOLOGICAL ASPECT IN CREATIVE ACTIVITY OF YAKUB KOLAS

D. Kazlova,
Post-Graduate Student of the Department
of Belarusian Literature and Culture, BSPU

Received on 27.02.17.

У артыкуле разглядаецца працэс псіхалагізацыі вобразаў у прозе Якуба Коласа з улікам навуковых адкрыццяў расійскага (Л. Гінзбург, М. Страхаў, А. Есін і інш.) і беларускага (А. Матрунёнак, А. Манкевіч, І. Навуменка і інш.) літаратуразнаўства ў галіне псіхалагічнай прозы. Аналіз апавяданняў «Васіль Чурыла», «Крывавы вёр» і трылогіі «На ростанях» засведчыў аб паступовым адмаўленні пісьменніка ад сумарнага персанажа ў ранняй прозе і руху да індывідуальна-псіхалагізаванага героя ў творах пазнейшага часу.

Ключавыя словы: псіхалагізм, унутраны свет героя, псіхалагічны аналіз, аналітычны псіхалагізм, унутраны маналог.

The article deals with the process of images psychologizing in prose of Yakub Kolas, taking into account scientific discoveries of Russian (L. Ginzburg, N. Strakhov, A. Esin etc.) and Belarusian (A. Matrunenok, A. Mankiewicz, I. Naumenko etc.) literary criticism in the study of psychological prose. Analysis of short stories «Vasil Churyla», «Bloody Whirlpool» and the trilogy «At a Crossroads» showed that the writer is moving away from the total character in the early prose and prefers individual psychological hero in the works of later period.

Keywords: psychologism, the inner world of the hero, psychological analysis, analytical psychologism, the internal monologue.

Сацыяльна-палітычныя працэсы XIX стагоддзя паўплывалі на развіццё псіхалагізму ў мастацкай літаратуры. Широкае распаўсюджанне рэалістычнага метаду спрыяла паглыбленню, дэталізацыі, дакладнасці ў фіксацыі псіхалагічнага стану чалавека. Цікавасць да асобы, яе маральна-этычнага патэнцыялу, узбагачэнне духоўнай культуры чалавецтва ўвогуле стымулявалі працэсы псіхалагізацыі ў мастацтве слова. Псіхалагізм у прыгожым пісьменстве слова – гэта поўнае, падрабязнае і глыбокае выяўленне пры дапамозе сродкаў мастацкай літаратуры ўнутранага свету літаратурнага героя, яго эмоцый, жаданняў, думак і перажыванняў.

На сённяшні дзень існуе дастаткова вялікая колькасць навуковых прац, прысвечаных праблеме псіхалагізму ў мастацкай літаратуры. Сярод іх варта згадаць работы Л. Гінзбург, М. Страхава, А. Есіна [1] і інш. Дадзенай праблемай займаюцца і беларускія даследчыкі. Значны ўклад у распрацоўку праблемы зрабіў А. Матрунёнак, які ў сваіх даследаваннях «Псіхалагічны аналіз у сучасным беларускім рамане» (1972), «Псіхалагічны аналіз і станаўленне беларускага рамана» (1975) і «Псіхалагічная проза» (1988) даў глыбокае азначэнне паняцця псіхалагізм у мастацкай літаратуры, прасачыў этапы яго развіцця ў творах беларускіх пісьменнікаў. А. Матрунёнак у навуковых доследах асабліваю ўвагу звярнуў на творы Якуба Коласа, Кузьмы Чорнага,

Івана Мележа. У прозе гэтых пісьменнікаў найбольш ярка, на яго погляд, прасочваецца псіхалагічны аспект характару героя.

Даследаваннем праблем псіхалагізму, у прыватнасці, у творчасці Якуба Коласа займаўся і І. Навуменка. У літаратуразнаўчай працы «Якуб Колас: духоўны вобраз героя» (1981) І. Навуменка прааналізаваў псіхалагічны аспект творчасці беларускага класіка.

У беларускую літаратуру псіхалагізм пачаў трываць ўваходзіць у пачатку XX стагоддзя. Адным з першых быў Якуб Колас, які ў значнай ступені паспрыў станаўленню і развіццю нацыянальнай псіхалагічнай прозы. Беларускі пісьменнік прайшоў дастаткова доўгі і складаны шлях ад сумарнага героя ў ранняй прозе да індывідуальна-псіхалагізаванага персанажа твораў пазнейшага часу. Першыя апавяданні «Выбар старшыні», «Паўлюковы думкі», «У горадзе», «Андрэй-выбаршчык» і іншыя дастаткова простыя з псіхалагічнага пункту гледжання. Даследчык І. Навуменка адзначаў, што гэтыя творы «маюць толькі ў "зародку" элементы дынамічнасці, драматызму ў развіцці сюжэта. У іх яшчэ ў экспазіцыі прадракаецца зыход падзеі або з'явы» [2, с. 83]. У ранніх апавяданнях Якуб Колас не стварыў пакуль выразнага характару, грамадскі свядомага, сацыяльна вызначанага. Большасць першых твораў Якуба Коласа насіла гумарыстычны характар, яны былі пабудаваны

на сюжэтах, якія відавочна грунтаваліся на камізме сітуацый.

У 1912 годзе выйшаў першы зборнік Якуба Коласа «Апавяданні», які засведчыў, што пісьменнік на раннім этапе творчасці імкнуўся авалодаць жыццём у яго аб'ектыўных праявах. Героі зборніка паказаны пераважна са знешняга боку: гэта былі гісторыі, здарэнні, шматлікія бытавыя замалёўкі з жыцця тагачаснага беларускага сялянства.

Іншыя падыходы да раскрыцця вобраза галоўнага персанажа назіраюцца ў апавяданні «Васіль Чурыла», дзе выразна гучыць аўтарскае спачуванне герою. Васіль Чурыла – звычайны ляснік, які мае жонку, дзяцей. За-за таго што не было чым карміць сям'ю, ён вымушаны пакінуць родную хату і пайсці працаваць да пана. Апавяданне пачынаецца апісаннем прыроды: лес шумеў «неяк вельмі нудна, не так як заўсёды» [3, с. 18]. Такі пачатак твора выклікае трывогу. Васіль Чурыла, ідучы да пана ляснічага, ведае, што яго чакае толькі лаянка. Якуб Колас дакладна перадае думкі і разважанні галоўнага героя: «Васіль не раз гаварыў, што лепей хацеў бы ён сустрэцца з гадам або з воўкам, як папасці на вочы ляснічаму. Не раз стаяў Васіль як палатно белы ад крыўды і несправядлівасці, выслухваючы лаянку пана ляснічага. Рукі самі згортваліся ў кулакі, і не раз нейкая сіла падбівала Васіля кінуцца на ляснічага, разбіць твар, кінуць аб зямлю, таптаць нагамі, біць, біць без жалю, без міласэрдыя. Тады б, здаецца, спагнаў сваю злосць, адпомсціў бы за ўсе здзекі і ўніжэнні. Але ўспамінаў Васіль, што ў яго ёсць жонка, ёсць маленькія дзеткі, і рукі самі апускаліся, і стаяў ён акамянелы, маўчаў – ні слова. Што ж, кінуцца на пана? А што далей? Далей – астрог, жабрацкая торба» [3, с. 19].

Новы ўзровень псіхалагізму назіраецца ў апавяданні «Крывавае вір», у якім пісьменнік даследуе псіхалогію героя несялянскага асяроддзя. У цэнтры твора студэнт Грыша, які на лета прыязжаў да бабулі (старой пані). Грыша вучыўся ў Харкаве на медыцынскім факультэце, але вымушаны быў пакінуць навучанне з прычыны таго, што горад захапілі немцы. Нягледзячы на панскае паходжанне, юнак сімпатызуе рэвалюцыянерам, актыўна падтрымлівае сялянскі рух, што вельмі непакоець старую пані, якая ўсё жыццё пражыла паводле традыцыйных панскіх прынцыпаў: сяляне працуюць на карысць паноў. Жанчына вельмі негатыўна ставілася да юнацкага максімізму ўнука, папярэджвала хлопца, што добром гэта не скончыцца:

– Каму ты, Грыша, спрыяеш? Ворагам сваім. Ну каму, скажы, патрэбна смерць нашых? Навошта гэтая кроў?

Грыша маўчаў.

– Калі ты, – нападла на яго старая пані, – ідзеш з імі ў нагу, то і сам сукосна прымаеш удзел у гэтых забойствах.

– Ах, бабуня, калі находзіць навальніца, яна не разбірае, дзе палын горкі і дзе пшаніца. Такі ўжо яе закон. Рэвалюцыя – тая ж самая навальніца: хто вінаваты? Ніхто і ўсе.

– Я не разумею цябе, Грыша, – кіпяцілася старая пані, як можаш ты гаварыць так. Забілі без сэнсу, без усякае патрэбы яго бацьку, цётку, а ён кажа: «Ніхто не вінаваты, і ўсе вінаваты». І чаму ўсе? Тады я ў гэтым вінавата?

– Так, бабуня, вінаваты і вы.

– Можа, ты і вельмі адукаваны, але ў нашы часы такога не гаварылі студэнты, – прамовіла гнеўна бабуля, – дагаварыцца да такой недарэчнасці! [3, с. 110].

Пасля таго як Грыша даведаўся, што забілі роднага дзядзьку, рэвалюцыйны настрой юнака хутка знік, і ён вырашыў уцякаць. Сабраўшыся ў дарогу, юнак сказаў бабулі аб намеры пайсці дапамагаць раненым, а сам пайшоў самай ціхай дарогай, якая праходзіла праз сад, каб нікога не сустрэць.

У гэты час у вёсцы адбываўся сход, які вырашыў мабілізаваць пэўную колькасць мужчын на барацьбу з немцамі, і сяляне прапанавалі забраць маладога паніча: «І паніча забраць з сабою! Няхай пакажа на справе, а не языком, што ён за народ стаіць» [3, с. 112]. Такім чынам Грыша апынуўся ў сялянскім асяроддзі. Але гэта выклікала ў хлопца толькі пачуццё страху: «А што, калі выведуць яго ў гэты лясок і застрэляць? Хіба гэта для іх цяжка? Забілі ж майго дзядзьку». Яшчэ большая адзіноতা агортвала душу. Чым бліжэй падыходзіў ён да пазіцыі, тым мацней авалодвала ім думка: адстаць, схвацацца і ўцячы» [3, с. 114]. Грыша не ведае, як яму быць: ці пайсці з гэтымі людзьмі, якія ў любы момант могуць пусціць яму кулю ў лоб, ці збегчы, атрымаўшы кляймо здрадніка. Паводзіны сялян, самаадданных прадстаўнікоў новай улады і новых перамен, раздражняюць паніча. Страх бярэ верх, і Грыша збягае. Якуб Колас тонка раскрывае думкі галоўнага персанажа, які фактычна страціў над сабой кантроль, і гэта яго, па сутнасці, і выдае. Выпадковая сустрэча з групай коннікаў канчаецца трагічна для хлопца: яго ўцёкі ўспрымаюць як здраду. Пачуццё віны не пакідае галоўнага героя, але «яму, як ніколі, хацелася жыць, і ніколі такім мілым не здавалася гэтае жыццё, як цяпер» [3, с. 116]. Грыша гіне як вораг: юнака забіваюць з-за яго панскага паходжання, і дзед Патап, памятаючы крыўду на панскі род Грышы, не захацеў яго выратаваць.

Такім чынам, праз дакладны аналіз душэўнага стану герояў Якуб Колас стварае праўдзівое палатно сялянскай вёскі часоў грамадзянскай вайны, паказвае класавыя канфлікты і супярэчнасці часу. Якуб Колас, як правіла, не засяроджваецца на вялікіх апісаннях, а замяняе іх выкарыстаннем даволі трапных дэталей, што надае своеасаблівую спецыфіку яго творам. Пісьменнік выпрацоўвае адметную манеру апавядання: павольную, узважную, роздзунную.

У прозе Якуба Коласа назіраецца тэндэнцыя спалучэння трапяткога ўнутранага жыцця герояў з важнымі сацыяльнымі праблемамі часу. На фоне сацыяльных зрухаў пісьменнік раскрывае супярэчліваю складанасць псіхалогіі селяніна-працаўніка, народнага інтэлігента, дзяцей і іншых персанажаў.

Глыбокім і адначасова аб'ёмным вобразам паўстае фігура Андрэя Лабановіча з трылогіі «На ростанях». Малады настаўнік сялянскага паходжання мае высокі эстэтычны ідэал, тонкае пачуццё прыгожага, ён назіральны, чулы, гатовы заўсёды дапамагчы. Якуб Колас шчыра сімпатызуе герою, але пры гэтым застаецца непрадзятым пісьменнікам-рэалістам. Калі ў ранніх творах Якуба Коласа пераважала аналітычнае даследаванне характару галоўнага героя, то для трылогіі «На ростанях» характэрна манера пластычнага паказу побыту, знешніх праяў жыцця персанажа.

Андрэю Лабановічу ўласцівы няспынныя духоўныя пошукі, інтэлектуальнае і эмацыянальнае развіццё. Ён увесь час самаўдасканалваецца, вучыцца не толькі па кнігах, але і ў іншых людзей і нават на ўласных памылках. Якуб Колас, па словах А. Матрунёнкі [4, с. 86], не абмяжоўваецца ў творы аналізам толькі ўнутранага жыцця галоўнага героя, паказам плыні пачуццяў і перажыванняў. З не меншай увагай малюе мастак слова асяроддзе, абставіны, сацыяльныя ўмовы, у якіх жыве Лабановіч. Андрэй Лабановіч у роўнай ступені паказаны як са знешняга, так і ўнутранага боку, што дае магчымасць Якубу Коласу стварыць шматгранны, цэласны і гарманічны вобраз галоўнага героя.

Глыбока псіхалагічны і дакладны вобраз маладога настаўніка намалюваны пры дапамозе дынамічнага і аналітычнага псіхалагічнага аналізу. Аднак з-за таго што трылогія пісалася не адно дзесяцігоддзе, розныя яе часткі істотна адрозніваюцца. Першая частка «У палескай глушы» з'яўляецца больш аналітычнай: галоўны герой шмат разважае, ён як бы ўнутрана рыхтуецца да свайго далейшага актыўнага жыцця. Дзве наступныя часткі «У глыбі Палесся» і «На ростанях» з'яўляюцца больш дынамічнымі. Тут Андрэй Лабановіч займае актыўную грамадскую пазіцыю, у яго няма часу на няспынны доўгі роздум, яму неабходна дзейнічаць.

Аднак варта заўважыць, што Якуб Колас у першай частцы трылогіі не паказвае ўнутранае жыццё героя як нейкі ізаляваны ад знешняга свету пласт. Яно паяднана са знешнім, аб'ектыўным жыццём галоўнага героя, суб'ектыўнае жыццё персанажа залежыць ад навакольнага свету і абумоўлена ім. Усе падзеі, што адбываюцца ў жыцці Лабановіча, знаходзяць водгук у яго душы з адпаведнай эмацыянальнай рэакцыяй.

Як мы адзначалі раней, першай частцы трылогіі ўласцівы пераважна аналітычны псіхалагізм. Там, дзе Андрэй Лабановіч шмат думаў

аб сэнсе жыцця, аб прыродзе, дамінуюць унутраныя маналогі галоўнага героя, аўтарскія характарыстыкі. Пры стварэнні вобраза Андрэя Лабановіча Якуб Колас часта выкарыстоўвае разгорнуты ўнутраны маналог. Калі малады настаўнік даведваецца аб тым, што памёр адзін з яго сяброў-семінарыстаў, які адрозніваўся выдатным здароўем, то *«вельмі трудна вязалася дума аб смерці Лабубы з самім Лабубам»* [5, с. 64]. Гэтая навіна выклікала ў душы героя роздум аб смерці, што ўжо не першы раз хвалявала яго. Лабановіч разумее непазбежнасць смерці, ведаў, што яна не пашкадуе нікога, раней ці пазней забярэ кожнага. Настаўнік прыпамінаў, што прозвішча Андрэя Лабубы ішло па спісе адрасу пасля яго прозвішча, гэта надало настаўніку яшчэ большы смутак: смерць была зусім блізка да яго. Перад героем паўстала адвечнае пытанне: самагубства – учынак слабога ці моцнага духам чалавека? Лабановіч нават паспрабаваў уявіць сябе ў ролі самагубцы, каб зразумець, наколькі цяжка зрабіць такі страшны крок.

А. Матрунёнкі зазначае, што ўнутраныя перажыванні героя ў сваю чаргу выклікаюць змены ў яго паводзінах. З асаблівай пераканальнасцю Якуб Колас паказвае ўзаемаабумоўленасць і ўзаемаўплывы знешняга і ўнутранага жыцця маладога настаўніка ў каханні. Перад Андрэем Лабановічам – маладым інтэлігентам, які толькі скончыў настаўніцкую семінарыю, адкрываецца шмат шляхоў, дзе будзе месца і каханню. Ужо з самага пачатку твора герой напаткаў вельмі прыгожую дзяўчыну: *«Дзяўчына здалёк колькі разоў бачліва акідвала поглядам незнаёмага маладога хлопца, а падышоўшы бліжэй, апусціла вочы. Лабановіч таксама не лічыў далікатным разглядаць яе. Але як толькі яны параўняліся, дык зірнулі адно на аднаго, і погляды іх спаткаліся. Незнаёмая дзяўчына, як бы спалохаўшыся, зноў борздзенька апусціла свае чорныя як смоль вочы. Лабановіч, зблізку ўбачыўшы яе твар з бліскучымі прадаўгаватымі вачыма, злёгка здрыгануўся: дзяўчына была незвычайна прыгожая»* [5, с. 38]. Гэта была панна Марына – адна з мясцовых прыгажунь. Падчас іх другой сустрэчы Лабановіч ужо не быў такім сарамлівым як у мінулы раз і, размаўляючы з дзяўчынай, зразумеў, што яна добрая, стрыманая і строгая. Але захапленне паннай Марынай не перарасло ў вялікае пачуццё.

Панна Людміла таксама не кранула душу маладога настаўніка. Лабановіч сустрэў яе зімой падчас прагулкі ў лесе, калі яна праязжала на санках. Але і іх шляхі разыйшліся. Андрэй Лабановіч закахаўся ў дачку пана падлоўчага Ядвісію. Знешне яна не была такой прыгожай, як іншыя дзяўчаты, але малады настаўнік адрасу адчуў багацце яе душы: *«Габрынька зараз жа выйшла і хутка вярнулася з сястрой, стройнаю чарняваю дзяўчынаю, гадоў шаснаццаці, з тонкімі, прыгожа абрысаванымі брывамі. Вы-*

раз яе цёмных акруглых вачэй часам змяняўся: то ў іх іскрыўся вясёлы смех і нахіл да жартаўлівасці, то адбівалася нейкае засмучэнне і тая сталасць, што рабіла ўражанне, быццам дзяўчына многа перадумала і перажыла» [5, с. 41]. Закаханыя героі Якуба Коласа толькі ўступаюць у дарослае жыццё, і таму іх першае каханне стрыманае, нясмелае. Абодва яны – натуры дастаткова гордыя, не ўмеюць саступаць, нават у імя такога светлага пачуцця, як каханне. На псіхіку Ядвісі моцна паўплывалі жорсткія адносіны бацькі да маці, з-за чаго тая памерла маладой.

У дачыненні да Ядвісі псіхалагічны стан Лабановіча, яго думкі не адпавядаюць учынкам героя. Ён думае адно, але робіць зусім іншае. У глыбіні душы малады настаўнік хоча падысці да Ядвісі, прызнацца ёй у каханні, але пры сустрэчы яны здзекваюцца адзін з аднаго, амаль ніколі не размаўляюць сур'ёзна. Героі шмат у чым падобныя характарамі, яны не могуць ахвяраваць уласным «я», але ў падсвядомасці ўжо даўно зразумелі, што кахаюць, што нейкая незвычайная, моцная сіла прыцягвае іх. Што б ні рабіў малады настаўнік, аб чым бы ні думаў, перад ім заўсёды паўстае вобраз панны Ядвісі з аднаго боку, недатыкальнай, ганарлівай, якая часам можа сказаць трапнае колкае слова, а з другога – роднай, з прыгожай ласкавай усмешкай: «Як ні хітры ў ён сам з сабою, як ні тлумачыў гэты факт, аднак аднаго не мог пабароць у сабе – не думаць аб панне Ядвісі. І што б ён ні рабіў, аб чым бы ён ні думаў, не-не ды ўстане перад ім Ядвіся. І чым бліжэй быў ён да яе, тым больш адчувалася ўлада гэтай дзяўчыны над ім» [5, с. 58]. Якуб Колас пераканаўча даводзіць думку, што героя не абмінула прыгожае, цудоўнае пачуццё – каханне.

У наступных частках трылогіі «На ростанях», «У глыбі Палесся» Якуб Колас прасочвае далейшы лёс галоўнага героя, вобраз якога ў параўнанні з іншымі «інтэлігентамі» з'яўляецца найбольш духоўна дасканалым. Аднак другая частка трылогіі значна адрозніваецца ад першай па спосабе выяўлення псіхалагічнага партрэта галоўнага героя. Калі ў першай частцы пераважае ўнутраны маналог Лабановіча, у якім выяўляецца яго стаўленне да жыцця, то ў другой частцы ўнутранае жыццё персанажа пачынае выцясняцца знешнім. Цікавае да падзей пачынае пераважаць над аналізам пачуццяў.

Важна адзначыць, што ў першай частцы трылогіі кожны напрамак думак галоўнага героя – гэта, як правіла, новы раздзел, то ў другой частцы ў адной і той жа сцэне могуць сутыкацца зусім розныя думкі, што сінхранізуе іх успрыняцце. Напрыклад, у Выганскай школе Андрэй Лабановіч сустракаецца з новай старожкай Ганнай, над якой вельмі жорстка насмяялася прырода. Лабановіч зазначае, што яшчэ ніколі ў жыцці не даводзілася бачыць такую непрыгожую жанчыну: «Лабановіч першы раз у жыцці бачыць такую

брыдкую, няўдалую жанчыну. Постаць яе няскладная, тапорная. Маленькія піўныя вочкі глыбока ў лоб заходзяць. Але ўсё гэта нічога, нос, вось дзе ўсё няшчасце беднай жанчыны. Носа, можна сказаць, і няма; пярэдня частка яго правалілася, тарчыць каля вачэй агрызак носа. Нос, ці, праўдзівей, бязносе робіць твар жанчыны страшэнна брыдкім, пачварным, а голас гугнівым» [5, с. 362]. Ганна мела маленькую дачку Юсту і зноў была цяжарная. Яна вельмі хвалявалася перад сустрэчай з новым настаўнікам, таму што ён мог прагнаць яе з дачкой са школы, а жыць не было дзе. Якуб Колас глыбока раскрывае душу гераіні другога плану, тонка малюе яе ўнутраныя перажыванні падчас знаёмства з Лабановічам: «Настаўнік здароўкаецца са старожкаю, азірае кухню, мяркуючы, як разгаварыцца тут... А потым ён заклікае яе да сябе, каб пагаварыць з вока на вока.

– Вось табе дзесяць рублёў – пенсія за тры летнія месяцы, што належыць з воласці. Ты сабе заставайся тут, даглядай школу і рабі ўсё, што трэба сторажу рабіць. Раніцаю да заняткаў і вечарам пасля заняткаў школу трэба чыста вымесці, наносіць вады дзецям, а зімою і печ выпаліць.

– Ды ўжо ж буду, паньчку, стараціся! – гаворыць шчаслівая ў гэты момант старожка» [5, с. 386].

Письменник, як адзначае А. Матрунёнак, дэманструе вялікую культуру псіхалагічнага аналізу, паказваючы рух свядомасці гераіні як складаны і ўнутрана супярэчлівы працэс. Другарадны персанаж старожка Ганна даследуецца так жа глыбока, як і малады настаўнік у першай частцы трылогіі. Заглыбляючыся ў падсвядомасць староужкі Ганны, мастак стварае выразны партрэт Лабановіча як чалавека з гуманнымі поглядамі і памяркоўным стаўленнем да іншых людзей.

У трэцяй частцы трылогіі «На ростанях» аўтар амаль не клапоціцца ўнутраным станам галоўнага героя. Лабановіч тут толькі дзейнічае. Прычына такіх адрозненняў розных частак трылогіі заключаецца ў першую чаргу ў тым, што дзве апошнія часткі пісаліся ў часы сталінскіх рэпрэсій, што ў многім стрымлівала пісьменніка і не дазволіла стварыць высокамастацкі, глыбокі вобраз народнага інтэлігента.

Аналіз псіхалагічнага майстэрства Якуба Коласа прыводзіць да наступных высноў. Беларускі пісьменнік увесь час удасканальваў тэхніку псіхалагічнага аналізу. Першыя замалёўкі аўтара яшчэ нельга назваць глыбока псіхалагічнымі творами. Значным творчым поспехам стала трылогія «На ростанях», дзе мастак слова звярнуўся як да дынамічнага, так і да аналітычнага псіхалагізму. Абодва тыпы псіхалагізму гарманічна пераплятаюцца і ўзаемна ўзбагачаюцца ў многіх творах Якуба Коласа, што паспрыяла больш аналітычнаму псіхалагічнаму раскрыццю мастацкіх вобразаў і з'яўленню высокамастацкай прозы.

ЛІТАРАТУРА

1. *Есин, А. Б.* Принципы и приемы анализа литературного произведения : учеб. пособие для студ. и преподавателей филологических факультетов, учителей-словесников / А. Б. Есин. – М. : ООО «Флинтес»; Наука. 1999. – 246 с.
2. *Матрунёнак, А. П.* Псіхалагічны аналіз і станаўленне беларускага рамана / А. П. Матрунёнак. – Мінск : Навука і тэхніка, 1975. – 300 с.
3. *Колас, Я.* Нёманаў дар : Апавяданні, аповесць / Якуб Колас ; уклад. М. Мушынскага. – Мінск : Маст. літ., 2003. – 431 с.
4. *Матрунёнак, А. П.* Псіхалагічны аналіз у сучасным беларускім рамане / А. П. Матрунёнак. – Мінск : Навука і тэхніка, 1972. – 304 с.
5. *Колас, Я.* На ростанях : трылогія / Якуб Колас. – Мінск : Маст. літ., 2007. – 662 с.

REFERENCES

1. *Yesin, A. B.* Printsipy i priyomy analiza literaturnogo proizvedeniya : ucheb. posobiye dlya studentov i prepodavateley filologicheskikh fakultetov, uchiteley-slovesnikov / A. B. Yesin. – M. : ООО “Flintes”; Nauka, 1999. – 246 s.
2. *Matrunyonak, A. P.* Psichalagichny analiz i stanauenne belaruskaga ramana / A. P. Matrunyonak. – Minsk : Navuka i tekhnika, 1975. – 300 s.
3. *Kolas, Ya.* Nyomanau dar : Apavyadanni, apovests / Yakub Kolas ; uklad. M. Mushynskaga. – Minsk : Mast. lit., 2003. – 431 s.
4. *Matrunyonak, A. P.* Psichalagichny analiz u suchasnym belaruskim ramane / A. P. Matrunyonak. – Minsk : Navuka i tekhnika, 1972. – 304 s.
5. *Kolas, Ya.* Na rostanyakh : trylogiya / Yakub Kolas. – Minsk : Mast. lit., 2007. – 662 s.